

გაზეთის ფასი:

გაზეთის ფასი

ერთი წლისა — 6 მან. კაპ.	5 მან. კაპ.
ნახევრის წლისა 3 »	2 »
სამი თვისა — 1 » 75	1 » 50
ერთი თვისა — » 60	» 50
ცალკე ნომრის — » 12	» 10

განცხადება ები, «დროებაში» დასა-
ბეჭდათ, მიიღება სხვა და სხვა ენაზე. ფა-
სი განცხადებისა: ჩვეულებრივი წესით,
ერთი თვისა 8 კაპ. და ასამთავრებულით —
სხვა 1/2 კაპ.

დროება

საქართველო და სალიტერატურო გაზეთი

წელიწადი მკვიდე

მიიღება თფილისში: «დროების» რე-
დაქციის კანტორაში (გ. წერეთლის და ანს.
სტამბაში, ხატინაშვილის სასახლეში).

ქუთაისში: გერასიმე გალანდაძე-
შვილი (სახელად სსწავლებელში).
გარეშე მცხოვრებთა შემდეგი ადრესით უნ-
და გამოგზავნონ მოთხოვნილება: *Въ Тиф-
лисѣ. Въ контору редакціи газеты «ВРЕ-
МЯ», при типографіи Г. Церетели.*

გამოდის კვირაში ერთხელ, ზარასკეობით

შინაარსი:
საქართველო — გორაკი (დროუ-
ბის გორაკს მოხდენია), — წიგნი რედაქტორ-
თან. — რუსეთი: პეტრობურღი (დრო-
ების გორაკს მოხდენია), — წიგნი სპეციალ-
ურ ცხოველებზე: საფრანგული, — ესპანია, —
ინგლისი. — მკითხველების კვირდება. — წა-
ბეჭდათ. — ნახევარი —
ბიბლიოგრაფია: «კრებულის» მკ-
ვიდე და მკვიდე წიგნი. — მ. ს.

«დროებაზე» ხელის-მოწერა მიიღებ
მხოლოდ ათი თვით, 1 მარტიდან. ფასი სუ-
თი მანეთი.

საქართველო გორაკი

წარსულის მარტის 8-ს გორაკი, თ. ივანე
ერისთავის სახლში, ყოფილიყო სალიტერა-
ტურო საღამო. თუმცა მე არ დასწრებივარ
ამ საღამოზე, რადგანაც გორაკი არ გაზღვით
მაგრამ, როგორც გვაცნობდა გ. «კავკასის»
კორესპონდენტი, ფრიად კარგათ შეუს-
რულებიათ დაწყებული პირთა. ამა შემოსწენ-
ბულ გაზეთში იგივე კორესპონდენტი ამ-
ბობდა, სხვათა შორის, რომ განხილულიყო
გორაკი ამგვარი სალიტერატურო საღამოები
და მეც მოუთმენელად მოველოდი მენახა
ამგვარ საღამოზედ კითხვა იმ პირებისა, რო-
მელთაც დაიწყეს ამგვარი შესანიშნავი საქმე
გორაკი. მართლაც, ჩემი მოუთმენელი მო-
ლოდინი მალე შემისრულდა: 24-ს ამა მარ-
ტისას, საღამოზედ, შევიარე გორაკის კლუბში
სხვა და სხვა გაზეთების წასაკითხათ. უცებ

დავხედე სტოლს, რომელზედაც იდგა შემ-
დეგი პროგრამა: «26-ს მარტისას თ. ივანე
ერისთავის სახლში იქნება სალიტერატურო
საღამო. კითხვა ამა საღამოზედ განიყოფება
ორს ნაწილად და სხვა. თუმცა მინდოდა
დამეწერა მთლათ პროგრამა, მაგრამ დრო-
ება ნებას არ მძღვეს, ამისგანგა მოვლდები
მოკლეთ ვაცნობო მკითხველებს, ვინ რა წა-
იკითხა ამ 26-ს მარტისას სალიტერატურო
საღამოზედ. ამ საღამოზედ შეიკრება საზო-
გადოება ფრიად ბლომად ქალი და კაცი და,
რასაკვირველია, ყველა მოუთმენლათ ელო-
და გამოვლას თ. ი. ერისთავისას, რადგა-
ნაც პროგრამაში გამოცხადებული იყო, რომ
პირველად იმას უნდა წაეკითხა; მართლაც
კარგათ წაიკითხა «დედა და შვილი» —
***-სა, ასე რომ დიდის ტანის კვრით გამო-
უძახეს მეორეთ. შემდეგ წაიკითხა სხვა და
სხვა თხზულება ილ. ჭავჭავაძისა, გ. ერის-
თავისა და რუსულის ენაზედ სხვა და სხვა აე-
ტრების თხზულება. მართლაც, ძალიან
კმაყოფილი დარჩა გორაკის საზოგადოება თ.
ი. ერისთავის კითხვაზედ, ისე რომ დიდის
სიამოვნებით ამოვრებიანდნენ კითხვას. შე-
სანიშნავ კარგათ წაიკითხეს აგრეთვე ექიმმა
ვიშნევსკიმ და თ. ვ. თარხანოვმა. პირველ-
მა — სტენები გორაკისთვის, მეორემ — თ. ვ.
ერისთავის თხზულებიდან. თ. ივანე ერის-
თავის კითხვაზედ ნეკრასოვიდგან საზოგადო-
ებაში შევობდა დიდი სიხუმრე; ეტყობოდა
დიდი კმაყოფილება ხალხში; მართლაც,
გათავა თუ არა კითხვა, დაჰკრეს ტანში. ამით
გარდა აგრეთვე წაიკითხა თ. ვ. თარხანოვმა.
კითხვა დაიწყო 8 სათზედ და გათა-
ვლა თერთმეტზედ. საზოგადოება დიდის სიხა-
რულით უხდიდა მადლობას შემოსწენებულ
პირთა და სთხოვდა, რომ არ მოსწყვიტონ

ამ გვარი სალიტერატურო საღამოები. იმა-
თაც მისცეს გულითადი იმედი, რომ უწყვე-
ლათ შეასრულდნენ საზოგადოების თხო-
ვნასა, მაგრამ ამ ქამად ვეღარ განაგრძელე-
ბენ, რადგანაც შემოსწენებულს პირებს აქვს
სხვა და სხვა დამაბრკოლებელი მიზეზები, და
ესე სალიტერატურო საღამოები წარმოადგა
მხოლოდ ერთის საწყალის სტუდენტის გამო,
რომლისთვისაც ცდილობდნენ შემწობას...
ამგვარ საღამოებს ცხადია, რომ არა-მცირე-
დი სარგებლობის მოტანა შეუძლია ჩვენი
საზოგადოებისათვის და ამიტომ სასურველია,
რომ სხვა ქალაქებშიაც გამართონ და დღე-
გრძელობა მიეცესთ.

მ. ტ.

წიგნი რედაქტორთან

უფ. რედაქტორო. თებერვლის «მნა-
თობში» რომ უფ. ანტონ ფურცელაძის პო-
ლემიკა არის დაბეჭდილი, ის ბევრს ისეთს
ამაგის იხსენებს, რომ «მნათობის» მკითხვე-
ლებს შეუძლიანთ შეუფერებელი ექვები შე-
მოიტანონ და ამისთვის ამ საქმის ასახნე-
ლათ, საჭიროთ ვრაცხავ ჩემგან მიწერილის წი-
გების დაბეჭდას მოენიძესთან. ამისგანგა
უმორჩილესათ გთხოვთ, უფ. რედაქტორო,
ადგილი მისცეთ იმათ თქვენს გაზეთში. ამას-
თანვე ვსთხოვ უფ. ანტონ ფურცელაძეს,
ყველა ჩემი წერილები მოენიძესთან გამოგ-
ზავნოს თქვენს რედაქციაში; მით უფრო სა-
სურველია ჩემთვის ამ წერილების დაბეჭდა
«დროებაში», რომ იმის რედაქციაში ჩემს ხელ-
ნაწერს იცნობენ და იგივე წერილები სა-
ბუთად მიქნება, როდესაც მოენიძენ დაიწ-
ყებ «კრებულში» ლაპარაკს.
დავშთები თქვენი გულითადი პატივის-მცე-
მელი გ. წერეთელი

ბიბლიოგრაფია

«კრებულები» — მკვიდე და მკვიდე
წიგნი. 1872 წ.

დემონი — დაჯ. — სპეციალ. ორთა შუა — ბახის
საქმე — სტენი: სპეციალ. ში. — ამნათობის.
დიდის სიამოვნებით ეკიდებთ კალამს ხელ-
სა, რომ მკითხველებს «კრებულის» მე-
ექვსე და მეშვიდე წიგნებზედ მოველაპარა-
კოთ. მართლაც, ამ ორ წიგნში იმდენი ყუ-
რადლების ღირსი სტატები და ბელოტრი-
სტიკული თხზულებებია დაბეჭდილი, რომ
იმათზე გულ-დამგდარათ ღირს მოლაპარაკე-
ბა, და უფრო ვრცლათაც მოლაპარაკება, ვი-
დრემ ჩვენ ამ პატარა ბიბლიოგრაფიულ გან-
ხილვაში შევიძლებთ.
*
«კრებულის» მეექვსე წიგნის ბელე-
ტრისტიკულს ნაწილში ყველაზე პირველათ
მიიპყრობს ჩვენ ყურადღებას მშვენიერათ ნა-
თარგმნი უფ. ფაზელისაგან ლერმონტოვის

პოემა «დემონი» და გ. ერისთავის კომედია —
«დავა» (დასასრული). ამასგარდა სრული
ჩვენი ყურადღების ღირსია, განსაკუთრებით
ამ ქამად, უფ. სკანდელის პუბლიცისტიკური
სტატია — «ბანკის საქმე»
«დე მონი» მართლა რომ ძალიან კარგათ
არის ქართულათ გადმოთარგმნილი. ზოგი-
ერთი ადგილები თარგმანისა ლექსის ძლიერე-
ბითა და გამოთქმის სიმკვირცხლით სრულიად
არ ჩამოუღებინ უკან თვით ორიგინალსა.
განსაკუთრებით ბუნების სურათების დახატე-
ში სჩანს უფ. ფაზელის პოეტური ნიჭი და
კალმის სიმარჯვე. წაიკითხეთ მავალითად,
შემდეგი ადგილი:
თურგი მსტომარე, ვით ღომა შიში,
ხუჭუჭის ფაფრით ქედეშეშობალი,
დაღრიალებდა, და თვით მძინვარნი
ფრთოსანნი მადლა, ცისა ლაქვარდში,
დასტრიალებდნენ, იყვნენ მსხენარნი
გვგვინვისა მსგავსის მისისა სმისა.
ამისთანა მშვენიერათ გადმოღებულთ ად-

გილები ხშირათ შეხედება მკითხველს უფ.
ფაზელის ნათარგმნი. საზოგადოთ-იმ გარე-
მოვებას, რომ ფაზელი ზოგან თითქმის სიტყ-
ვა-სიტყვით სთარგმნის დენდინდამ, სრულიად
არ დაუკლია ღირსება ნათარგმნისათვის.
მხოლოდ ორ-სამ ალაგას ჩვენ შევნიშნეთ
ისეთი კილო და სიტყვები, რომელიც ქარ-
თულს ენას სრულიად არ შეეფერება: მავა-
ლითად (გვერდი 22).
მაშა, დაესსენ ფუჭსა ჯავრობას,
შენ სწულად თამარს სულა უწერები:
სო ხედავ უწუკეტს ხქისა ცრემლთა
და არ არიან ეს მკვიდე ები.
ქართულად არც «ფუჭსა ჯავრობას», არც
«უწუკეტს» (ე. ი. დაუღვევებს) ცრემლობას»
და არც «პირველებს» არ იტყვიან. არ იტყვის
აგრეთვე «მეშვეები» (მრავლობითი რიცხვი) და
სხ. მაგრამ ეს წერილანი შეცდომები თითქმის
სრულიად შეუმცნველია და, როგორც შე-
ვით ვთქვით, არ აკლებს ღირსებას მთელი
პოემის თარგმანსა.

რუსეთი

პეტრობურღი

ეს ერთ კვირაზე მეტია, პეტრობურღმა თა-
ვისი სახე გამოიცვალა! დადგა თუ არა შუა
თებერვალი, ჰაერი ცოც-ცოტათი გათბა და
23 რიცხვიდან აქაურმა საშინელმა ყინვამ და
თოვლამც დნობა დაიწყო. მშვენიერი ქუჩები,
რომელნიც ყინვისაგან გაქვილნი იყვნენ,
რომელზედაც გალაქულ იატაკსავით მისრი-
ალობდა კაცის ფეხი, ახლა საშინლათ გატა-
ლახიანებული არიან. ერთბაშით გალღვა
თოვლი და საშინელი სინოტიო და ტალახი
დგას, ასე რომ, სადმე წაბრძანება რომ გსუ-
რდეთ, ქვიდან ქვზე უნდა იხტუნოთ, თუ
კი ტალახში ამოლაფვა არ გინდათ. აქამდე
ქუჩებში მყუდროება იყო: ისე დასრიალობ-
დენ მარხილები, რომ ვერც კი გაიგებდო,
როგორ ჩამოვირბნენდა ოცი, ორმოცი მარ-
ხილი; ახლა კი ყურთასმენა აღარ არის დრო-
შეკების და კარტების რახა-რუხით: ეს დრო
ძალიან ცუდ დროთ მიანჩიათ აქაურებს; ამ-
ბობენ: ამ დროებში უფრო ბევრი იხოცება
ხალხიო. მაგრამ ნევა ჯერ კიდევ ისე გაყი-
ნულია და, ამბობენ, როდესაც ნევის ყინვა
აინძრევა და ლადოვის ტბის ყინვა ჩამოაწ-
ვება, მაშინ იხოცება ქლექიანებო.
თუმცა ამისთანა ცუდი ტაროსი იდგა წა-
სრულ დღებში, მაგრამ მაინც ვერ მოუშა-
ლა ხალხს ჩვეულებრივ ყველიერის დროსა-
ტარება. თითქმის პირველი თებერვლიდან
იწყეს მზადება და ერთს ამორჩეულ ალაგს,
შუა ადგილ ქალაქში, ააშენეს სახლები, კა-
რგები და სხვა ათას ნაირი დროს-გასატარე-
ბელი და ჯიბის გამათხლებელი შენობები.
რავს არ ნახავდა კაცი ამ პატარა ადგილზე

გამართეს სახალხო თეატრები და გაუწყვეტელათ წარმოდგენა იყო; ზედ აქვე ააშენეს სახლი, რომელშიდაც ჰყვანდათ სხვა და სხვა ქვეყნების მხეცები საჩვენებლათ გაწურთენილი; აქვე ამოუდგეს პატარა ოთახი, რომელშიდაც უხელო და უფეხო კაცი სწერდა, ჰქვირავდა და ღახტუნავდა; მეორე მხრით ნახავდით დიდ მაღალ მთას ყინვისგან აშენებულს, საიდგანაც მარხილებით ჩამოეშვებოდნენ ხოლმე; ყველგან მოისმინდა სხვა და სხვა მოსიმიღერების სიმღერა, მუზიკის ხმა და სხვა ათასი რამე. ერთი სიტყვით, სადაც არ მისულიყავი, ყველგან გატენილი იყო ხალხით, ვისაც არ ნახავდით, ყველა მხიარული იყო; ღარიბი იყო თუ მდიდარი ცა ქუდათ მიჩნდა და მიწა ქალამნათ. აქაური არისტოკრატები ან, როგორც აქ ეძახიან, «ტუზები», შეტისმეტათ გაბრწყინვალეებულნი გამოდიოდნენ ხოლმე კარეტებში ამყათ გაწოლილი და თუ ძალიან მარჯვე თვალები არა ჰქონდა, ვერც კი მოასწრობდი შეხედვას, როგორ შევარდენიერთ ჩამოგვიკროლებდნენ, ბაღა მსგავსი საფარით, კარეტაში გამბული ცხენები. უნდა გენახათ ქალები: იმათი გასიერება სხვას არა ჰგავდა, იმათი ტანსამოი რაღაც ანჩინურს რომ ეტყვიან, იმისანა იყო. სხვა და სხვა გვარ მოღაზე გაკეთებული შინიონები, ყურძნის ტევანიერთ აკვარახტინებულნი კაბები, თითო ტკაველა ბაშმაკის ქუსლები — ამტკიცებდნენ, რომ ნამეტანის სიხარულით და ყველიერის ხათრით, სულ სხვა იშტაზე იყვნენ...

უეჭველია, ამ ჩემ წერილში ახალ ამბავს ვკრავდნენ ნახეთ, რადგანაც ტალახიანი ქუჩები ჩვენშიდაც ბევრია, ფაეტონების რახარუხი, რასაკვირველია — მომეტებული, ქლექიანობა ნამეტანი სიხარით ჩვენშიდაც მოღაშია, დროს გატარება დაქიფი, მოგეცა ღვთის წყალობა, ჩვენშიდაც იყოს, ცა ქუდათ და დედაშიწა ქალამნათ ბევრს მიჩნია, არისტოკრატები ჩვენოდენა სადღა იქნება! ქალებზე თუ იტყვი, სხვებს როგორ ჩამოკრჩებით უკან? მამ რა გინდათ? ანჩინური კაბები? ჰო, თუ ან ჩინური კაბები გინდათ ან თითო ტკაველა ბაშმაკის ქუსლები, ჩაიარეთ სადაც გინდათ ჩვენში, აბა რამთენი ნახოთ! გასიჯვით აბა ერთი და ჩაიარეთ ქუთაისის ბულვარი, ჩაიარეთ მუშტიდი და მაშინ მითხარით, თუ ვისმეს ჩამოგრიწილგართ უკან, ნამეტურ ამ შეგებებებების შემდეგ. ერთი სიტყვით ესენი ჩვენშიდაც ბლომით არის. მამ რა არა არის ჩვენში, იქნება მკითხოთ თქვენ? ამაზედ აი რა პასუხი შეიძლება მოგცეთ კაცმა: არ არის ის, რომელსაც ეძახიან ხერხს, ე. ი. ის თვისება, რომლითაც უსარგებლოდამ სარგებლობას პოულობდნენ სხვები, ის თვისება, რომელითაც ნახშირიდან ალმასს პოულობდნენ ის თვისება, რომელსაც ცდას და დაუცხრომელ მოძრაობას ეძახიან. წარმოდგინეთ ყინვა: რა შეიძლება გააკეთოს კაცმა ყინვიდან? არაფერი. ჰო, ჩვენში შეიძლება, ზაფხულში, დიდ სიტყვების დროს სტაქანი წყალი ან კახური ღვინო გავაგრილოთ და გაეგრილოთ ყელი. იმაშიდაც, რასაკვირველია, ფული უნდა მიესცეთ.

აქ კი ამ უსარგებლო ყინვიდან სასარგებლო რამ გამოუგონიათ; ასე რომ ყოველ სახლში და ნამეტურ აქაურ ბაღებში, არის გაკეთებული ყინვის წრე, რომელიც არის გაწმენილი, გასწორებული, ჩამოდენჯრემე წყალ მოსხმული; რასაკვირველია, ეს წრე აქაურ საშინელ ყინვას მოუყინავს და როგორც სარკე, ისე არის მოპირალებული. ამ წრეს აქ ეძახიან «კატაკს» ე. ი. ყინულზედ გასასრიალებელ ადგილს და ხმარობენ იმათ, რომ ზედ დასრილობდნენ და დაცოცდნენ. ვისაც აქ ცოციალი სურს, აიკრავს ფეხზე ნალის მსგავსათ გაქვილი რკინას, რომელიც ამისთვის არის გაკეთებული საგულდაგულოთ და რომელსაც ეძახიან «კანკებს» (წრიაბები); რაკი გაიკეთებს ამ წრიაბებს ფეხზე, დადგება წრეზე და დაცოცავს, როგორც წყლის აბლაბუდა წყალზე. ეს წრე ღაზთიანათ აქეთ გაწყობილი. ყოველ კარგ ღარიან დღე მუზიკა უკრავს ზედ, დამე მშვენიერათ არის განათლებული. ამ ბაღებში შესელო ღირს ოცი-ოცდასუთი კაპეიკი ან ათი შაური. ყოველ კვირაობით ხალხს ტევა არა აქვს, არის ზედ ერთი სრიალი, ტანცაობა და სხვა და სხვა დროს-გატარება. არ გეგონოსთ, რომ აქ მარტო კაცები დროს ატარებდნენ, ცოტა ქალებსაც უნდა ჰკითხოთ რაებში ჩადიან! ჩიცვამენ მოკლე კაბას, აიკრავენ ამ წრიაბებს ფეხზე და დასრილობდნენ ალმა და ხან დაღმა და ძალიან გულითაც რომ გინდოდესთ, ვერც კი დაწვევით, თუ თქვენც მათსავით არ დაიწრიაბეთ ფეხები.

ახლა წარმოდგინეთ, რამდენი მოგება უნდა ჰქონდესთ ამის პატრონს ამ საცოციალოდან, რომელსაც არც ქერი უნდა და არც თევზი, რომელიც დიდის ცხრა საათიდან თითქმის შუალამდინ ხალხით გაქვილია. ამას არა თუ მარტო უსაფუძვლო და გამოუდგე დროს გასატარებელი მნიშვნელობა აქვს. სრულებით არა. ამას გიგიერური და ტანსასმითელო მნიშვნელობაც აქვს, ასე რომ პატარა ყმაწვილებს და ქალებს განგებ ასწავლიან ამ ნაირ ცოცვას და აძლევენ იმ ნაირ მნიშვნელობას, როგორც გიმნასტიკას. ამას გარდა გიმნასტიკა შეიძლება მალე მოსყინდეს ყმაწვილს და აქ ცოციალი არა თუ მოსწყინდება, დიდის სიხარულითაც მიეგებებიან ხოლმე იქ წასვლის დროს. ამბობენ, რომ თუმცა ისინი ამისთანა ყინვაზე არ არიან გაეარჯიშებულნი, მაგრამ ძლიერ სიძარდეს იჩენენ. დასამტკიცებლათ ამისა მოიგონეთ ამ უკანასკნელ დროში რამდენი ქალი გაექცა თავის ქმარს, — სიძარდე არ არის ეს? ეს საქმეები ხომ უწრიაბოტაც მოხბთა და წრიაბები რომ ჰქონდათ, მაშინ ხომ აბელაც ევლარ დაწვევდათ...

ესლა კი დროა მივანებოთ თავი ამ ცოციალსა და წრიაბებს. მხოლოდ შევიძლია ეთქვათ, რომ ამ უბრალო და გამოუდგეარ ყინვიდან და უხეირო წრიაბებიდან აი რა გამოუგონიათ და შეუერთებიათ სასიამოვნო სასარგებლოთან. ტყვილათ კი არ არის ნათქვამი, «ხერხი სჯობია ღონესა, თუ კაცი მოიგონებსო.» ჩვენ არა თუ უბრალო ყინვისაგან შეგვეძლოს რამეს სარგებლობა, რამოდენი ასი ქცევა მიწა გვაქვს, იმთვანაც კავიკაცს არ ესარგებლობთ ხშირათ, რომ შეგვეძლოს გაუმჯობესება ჩვენი მამა-პაპური ცხოვრებისა.

უფრო ახლო რომ დააკვირდეთ აქაურს ხალხს, მალე დამერწუნებით, რომ მარტო ცეკვა ხტუნავდეს არ არის მიქცეული ყურადღება, მარტო ფიზიკური გეარჯიშება არ აქმაყოფილებს აქაურ საზოგადოების მოხონილებას. პეტერბურღში ექსი თეატრია და თითოეულ თეატრში თითქმის ათასი კაცის ადგილია. ამ წასრულ ყველიერში ყოველ დღე, გარდა შაბათისა, ორჯერ იყო წარმოდგენა და ბილეთის შოვნა თითქმის შეუძლებელი იყო, რადგან მთელი კვირის ბილეთები ჩამოდენივე დღის წინეთ დაიტაცეს; სამ მანათიან ადგილის ბილეთში თუმანს აძლევდნენ, მაგრამ არ იყო. არ გეგონოსთ, რომ მარტო მდიდრები ნატრულობდნენ ბილეთის შოვნას: ერთი წამი რომ გაჩერებულყავით თეატრის კასათან, გაკვირდებოდით. ის მეჩქემე ან მეპაურე და მეხოლე, რომელიც ამას წინეთ ერთ კაპეიკზე გვეპირებოდა, ახლა შენ თვალწინ ხუთ მანეთს იძლევა ბილეთში. ერთს წარმოდგენას მეც დავესწარი წასრულ დღეებში და ჩემთან იყო ერთი ჩემი ნაცნობი ახლად ჩამოსული ქართველი,

რომელსაც ძალიან მოეწონებოდა ჩვენი წარმოდგენა, აქაური აქტიორების დახელოვნებულათ და ღაზთიანათ როლის შესრულებამაგრამ ერთმა საქმემ კი ძალიან გაავიწოდა საქმე მდგომარეობა იმაში, რომ იმ საღამოს არდგენდნენ «დონ-კიხოტს» გაიხედეთ თუ არა ამ მშვენიერ დიდი თეატრის სცენაზე, სანჩო-პანსო წამობანებულა ჩინებულ ვირზე და გამოთხარკდა ჩვენ წინ სცენაზე. უნდა გენახათ ამ ჩემი მეგობრის გოაცევა, ვარი რომ დაინახა: თავის თვალებს არ უჯერებდა, თუ მის წინ ვირი იდგა: ბატანო, ამისთანა ადგილს ვირს რა მოაშავებდა, ეს უთუოდ მოჩვენება არისო, იძახოდა. რამდენჯერ ვირი ყურს გააპარტყუნებდა, იმდენჯერ სკამიდან წამოიწვედა და ახენებდა ხახულისა ღვთისმშობელს, ასე რომ ძლივს დეაჯერე, რომ ვირები აქაც არიან... ამ თეატრებს, რასაკვირველია, ცოტა მაინც კეთილი გავლენა აქვს აქაურ ხალხზედა. მაგრამ ამაზე უფრო მომეტებული გავლენა, როგორც ყოველგან, აქაც ქურნალებსა და გაზეთებსა და საზოგადოთ ლიტერატურასა აქვს. ამ გავლენას გვიჩვენებს ჩვენ ის რიცხვი, რომელიც ამტკიცებს რა აუარებელი მოთხოვნილება აქვს აქ ყოველგვარ ქურნალებსა და გაზეთებს და აგრეთვე სხვა და სხვა გვარ გამოცემებსა. საკმაო იქნება ვსთქვათ, რომ მუშა, რომელსაც ქალაქიდან ნეხვი გააქვს, ისიც კი ხშირად ზის ურემზე და გაზეთს კითხულობს. გინახათ ჩვენში ამისთანა მაგალითი? მე ვიცი აი როგორი მაგალითი: ერთს სოფელში ოცი მოსახლე თავადიშვარი არის და ამ სოფელში არცერთი ჩვენებური და არც სხვა ენაზე გაზეთი და ქურნალი არავის მოსდის. საზოგადოთ ძლიერ იშვიათად მოპოვება ჩვენში ისეთი კაცი, რომ ჰქონდეს სურვილი წაიკითხოს რამ სამშობლო ან სხვა ენაზე და გაიგოს ქვეყნის ვითარება... ერთს ჩვენთვის საინტერესო ახალ ამბავს შეგატყობინებთ: ამ დღეებში უ. ა. ცვარელმა დაიცვა პეტერბურღის უნივერსიტეტში დისერტაცია, იბერიელ ენების გრამატიკის შესახებ, და დაიჭრა უ. ჩუბინოვის ადგილი ქართული ენის პროფესორობისა აღმოსავლეთის ფოკულტეტში. ამ საინტერესო საგანზე, უეჭველია, ვინმე უფრო დაწერილებით აცნობებს «დროების» მკითხველებს, რადგანაც ვისაც კი ქართველის სული ეღვა, ყველა დაესწრო ამ დროს უნივერსიტეტში.

ქიშვარდისი.
1872 წ., თებერვლის 28-ს.
შეტყობუღლს.

ამ უკანასკნელ ხუთ-ექვს წელიწადში ჩვენს ღარიბს საზოგადოებასა და იმაზე უღარიბესს ლიტერატურას, მგონი. არცერთ სხვა საგანზე იმდენი არ უღაპარაკნიათ, რამდენიც ჩვენის ბანკების თაობაზე. სადაც არ გაიხედავდით, ვისაც არ შეხედებოდით, ყველა ბანკზე ღაპარაკობდა, ყველა ბანკის პროექტებსა სწერდა, ყველას იმედი ჰქონდა, რომ ბანკი გამოიხსნიდა იმას უფულობისა და სიღარიბისაგან. მაგრამ ჩვენ აქამდე არც თვით ღლისში და არც ქუთაისში ბანკი არა გვაქვს; ვერ მოვახერხეთ, ვერ გავემართეთ! რას მოასწავებს ეს გარემოება, თუ არ ჩვენი საზოგადოების და ლიტერატურის უძლურებასა და უღარიბობას!

ქამად ისეთს ეკონომიურს მდგომარეობაში ვართო, რომ ასი, ორასი ათასი და ვერც ერთი მილიონი ფული ვერას გვიშველისო; ჩვენ გვეკრია ბევრი ფული და დიდის ხნით სესხიო. ვერც ერთსა და ვერც მეორეში ჩვენი ბანკები თავის თანხებით ვერ დაგვეხმარებო. მამ როგორი ბანკი გვეკრია ჩვენა და რა საშუალებით შეიძლება ამ ბანკში ბევრი ფულების მოგროვება, რომ დიდის ხნით შეგვეძლოს იქიდან სესხის გამოტანა. ამაზე აი რა პასუხს გვაძლევს უფ. სკანდელი: «უშუკვლია, რომ რაკი ჩვენს პანკს ბუკნი ფული დასწირდება, და ჩვენს ქვეყანაში ფულა, ბუკნი კი არა, ცოცვაც არ მოიპუნება, ამას გამოიძინ ფული სხვა ქვეყნებშია უნდა მოიხსროს. პანკს უსუქლად იმედი ჰქონდა: 1) კერძო პირებისგან შესასხავად შემოატანდეს ფულს; 2) თავის საკუთარ ობლიგაციების ფულათ გასაღებაზე; 3) გავაქუული ფულის შემოსავალზე და 4) თავის საკუთარ თანხაზე. სხვა ქვეყნებიდან ბევრი ფულების მოზი-

ღვა. მხოლოთ მაშინ შეიძლებაო, ამბობს უფ. სკანდელი, როდესაც მთელი მხარის მემამულეები და საზოგადოება იკისრებს ბანკის თავდებობას. შორებელი ფულის მეპატრონე ათასჯერ უფრო ენდობა მთელს მხარეს, რომლის მამულეები პასუხს აგებენ ბანკის სიბეჯითეში და რომლის წარმომადგენლებათ იქნებიან ობლიგაციები, ვიდრე ერთს რომელსამე მილიონერს, რომელიც შეიძლება ორ დღეში გაკატრდესო.

ერთის სიტყვით, უფ. სკანდელი, ჩეულებური ბანკების მაგიერათ, ურჩევს საზოგადოებას, რომ «ადგილ-მამულის ბანკი» (კრედიტი) გამართოს (поземельный банк), ესე იგი ისეთი ბანკი, რომ ყოველ იმის კაპეიკში მთელი ჩვენი ქვეყნის ადგილ-მამული აგებდეს პასუხს.

«ჩვენი ბანკი მხოლოთ მაშინ გამოადგება ესაღანადო მამულას-მეპატრონეებსო, ასე ათავებს უფ. სკანდელი თავის სტატეას, როდესაც ისინი ნახესი ფულით თავიანთ მამულეს გაუმჯობესკ-

ბუნ, ესე იგი, იმ ფულს იმ რვათ მოიხმარებენ, რომ მამულეს უწინდელზე მეტი შემოსავლისთ, იმაჯენს მანც, მამულეებზე შემოსავლამს ნახესი ფულის საჩუქრულს გადაჭარბოს. ამასთვის საჭაროა ცოდნა—თუ რა და რა მოუხდება მამულეს, როგორი პატრონობა უნდა და მოვლას მისთვის საჭარო, სიადამ და რისგან შეიძლება საჩუქრულის პოვნა და სხვა.»

ძალიან კარგი იქმნება, რომ ჩვენმა თავდაზნაურობამ, რომელსაც ამ ქამათაც აქვს ბანკზე მოლაპარაკება, ამ სტატეას მიაქციოს ჯეროვანი ყურადღება.

ამათ გარდა მექვესე წიგნში მაინცა და მაინც ყურადღების ღირსი სხვა არა არის რა. მის მაგიერათ მე შევიღე ვიგნი მდიდარი როგორც შინაარსის სხვა-და-სხვა-ფერობით, აგრეთვე თვით სტატეების ღირსებითაც.

ჩვენის აზრით, ა. წერეთელს ჯერ ისეთი არა დაუწერიარა, როგორც არის იმისი «კრებულის» მეშვიდე წიგნში დაბეჭდილი

ერთს მოსკოვის ვაზეთში სწერენ, რომ ამ მოკლე ხანში სახელმწიფო რჩევა ახალი ბექელის კანონის პროექტს განიხილავს.

* *

ახალმა ფორტის კანონებმა წიგნების გზავნა ერთი ქალაქიდან მეორეში ძალიან გაძვირა. მკითხველს ესხამება, რომ ამას წინეთ «წერა-კითხვის გავრცელების კომიტეტმა სთხოვა მმართველობას, რომ შეემცირებინა წიგნების გასაგზავნი ფასი, რადგან უამისოთ ხალხში იაფი წიგნების გავრცელება შეუძლებელი არისო. რუსულ ვაზეთებში მაგალითები იყო მოყვანილი, რომ წიგნი, რომელიც პეტრობურგში ორი შაური ღირდა, ციმბირში ან სხვა შორეულ ქალაქში სადმე რომ გზავნიდნენ, ერთი ხუთად და ხან ერთი-ათად ჯდებადა, რადგან ფორტის ფულს ბევრს ახდენდნენ. ამის გამო ლიტერატურაში და საზოგადოებაში ისმოდა ამ ახალ კანონებზე უკმაყოფილება. ფორტის მთავრობამ ამ ბოლოს დროს მიაქცია ყურადღება ამ უკმაყოფილებასა და ახლა აცხადებს, როგორც ერთს რუსულს ვაზეთში სწერენ, რომ პირველი აპრილიდან წიგნებისათვის ისევ ძველებური ფორტის ტაქსა დარჩებაო.

* *

ოსტროპოლის (ვოლინის გუბერნიის) სასოფლო საზოგადოებას შემდეგი ყურადღების ღირსი გადაწყვეტილება დაუდია: «ყოველი ჩვენი საზოგადოების წევრი ვალდებულია ყური უგდოს თავის შევილებს, რომ ისინი ყოველთვის ბეჯითად დაიარებოდნენ შკოლაში. თუ შაგირდი უმიზეზოთ დააკლებდა შკოლას, მაშინ იმის მშობლებს პირველათ სამი შაური გადახდება, მეორეთ—ხუთი შაური და მესამედ—ეს ამავე მომრიგებელ შუამავალს შევატყობინათ.»

* *

სამხრეთშია და ერთს რუსულ ვაზეთში წიგნების, რომ ზოგადად აქაური კვლევისა შუაში გავლენა მოავლინათ და დღესასწაულებში მოაჯირს აქათ მსოფლიო მუსიკისა ჩინოპიკებს უშუქუნო.

* *

უცხო ქვეყნები

ს ა ფ რ ა ნ გ ე თ ი

ამ უკანასკნელ დროს განსაკუთრებით ინგლისის ვაზეთები ბევრს ლაპარაკობდნენ

იმის თაობაზე, ვითომცერთის მხრით პრუსიაში და რუსეთში კავშირი შეტრეს ერთმანეთში; მეორეს მხრით ამბობდნენ, რომ პრუსიის პრინცი ფრიდრიხ-კარლი იმიტომ იყო იტალიაში, რომ პრუსია და იტალია დაეკავშირებია ერთმანეთში. ამ ხმებმა, რასაკვირველია, ძალიან შეაშინა ფრანკლები, რადგან პრუსიას მხოლოდ საფრანგეთის მტერი დაუშვებდნენ. მარტის 18 (30) ტიერმა წარმოსთქვა ნაციონალურ კრებაში სიტყვა, რომლის აზრი იყო ის, რომ დაემშვიდებინა ამ ხმებისაგან ადგილებელი ფრანკლები. აი რა სთქვა იმან:

«თუმცა სხვა ჯა სხვა პარტიები სცილობენ ხალხის ადგილებს, მაგრამ იმედია, რომ მშვიდობიანობა ჩვენში დატული იქნება. არმია მზათ არის დაიცვას ახლანდელი მმართველობა და წყობილობა. არც გარედამ უნდა გვეშინოდეს მშვიდობიანობის დარღვევისა. ევროპა თხოვლობს ჩვენგან მხოლოდ იმას, რომ მშვიდობიანათ ვიყვნეთ და ჩვენ შინაურულ საქმეებში არ ერევა. ევროპამ იცის, რომ ჩვენ სრულებით ომიანობისათვის არ ვამზადებთ ჩვენ ჯარსა. არცერთი ევროპის სახელმწიფო არ დაეძებს მეგობრებს და არ ემზადება ომიანობისათვის. მაშ, ნუ გვეშინათ არეულობისა და მშვიდობიანობის დარღვევისა.»

— კამისიამ, რომელსაც ახალი სამხედრო კანონების შედგენა ჰქონდა მინდობილი, გამოაცხადა თავის ანგარიში, რომელიც შემდეგი სიტყვებით თავდება: «იმისთვის რომ სამხედრო წესმა მოიტანოს ის სარგებლობა, რომელსაც მისგან ვთხოვლობთ, საჭიროა, რომ მოგვცეს არა მარტო მხნე და თავგანწირული სალდათები, საჭიროა აგრეთვე, რომ არცერთი მოქალაქე არ დარჩეს უსაქმოთ, როდესაც სამშობლოს რაიმე განსაცდელი ადგია.» თვითონ ახალი პროექტი შესდგება 76 მუხლიდან, რომლის აზრი შემდეგი სიტყვებით გამოითქმის:

«ყოველი ფრანკუზი ვალდებულია იმსახუროს სამხედრო სამსახურში, თუ კი სხეულის ნეკლოღვენება არ უშლის. ყოველი მოქალაქე, 20 წლიდან 40-მდე, ვალდებულია ემსახუროს სამშობლოს, თუ საჭიროება მოითხოვს. არაფერს არ შეუძლია თავის მოვალეობა სხვას გადასცეს. ვოლონტერებმა უჯამაგიროთ უნდა იმსახურონ. არმია პოლიტიკურ საქმეებში არ უნდა ერეოდეს. საფრანგეთის არმიის სამსახურში მარტო ნამდვილი ფრანკლები მიიღებიან.»

კ ხ ზ ა ნ ა

რაც დრო მიდის, თან დათან უფრო მომეტებული უკმაყოფილება ისმის ხალხში ცხ-

ლანდელ ესპანის მმართველობაზე. თითქმის ყველგან ესპანიაში ხალხი ადგილებულია თუ რამე, ზოგი რესპუბლიკის დაფუძნებას სცდილობს, ზოგი ისევ ძველ ბურბონის დინასტიის დაფუძნებას აპირებს. მმართველობა თვითონ მადრიდში და სხვა პროვინციებშიც ამაგრებს ჯარებს, თუ ვინციაბა, რეგულირება მოხდა, ხალხის დასამშვიდებლათ. ერთს უცხო ქვეყნის ვაზეთში სწერდნენ ამას წინეთ, ვითომც ბისმარკს ეთქვას, რომ თუ ამედიმიატოვა ესპანის ტახტი, მაშინ ევლდები რომელიმე პრუსიის პრინცი დასვაამ ტახტზედაო. მკითხველს ესხამება, რომ პირველი მიზეზი შარშანწინდელი ომისა ეს გარემოება იყო. უეჭველია, რომ ეს საქმე არც ეხლა გათავდება მშვიდობიანათ, თუ პრუსიამ მართლა მოინდომა თავის პრინცი დასმას ესპანის ტახტზე. ამას წინათ ზოგიერთი ვაზეთები დაბეჯითებით ამბობდნენ, რომ ამედი ესპანის ტახტზე ხელის ადებას აპირებსო, მაგრამ, როგორც სწერენ, ვიქტორ ემანუელს ურჩევია თავის შვილისთვის, რომ დამკვიდრებულიყო ესპანის ტახტზე, რადგან ესპანიაში რესპუბლიკის დაფუძნება იტალიაშიც არც არავის საქმეებსაო. ერთს ესპანიურ ვაზეთში დაბეჯილია ახლა ამედიის სიტყვები, რომელიც გვარწმუნებენ მართლა, რომ ის სრულიად არ აპირებს ტახტზე ხელის ადებას. ამედიის უთქვამს ვილასთვის, რომ «შეიძლება მკვდარი წამიღონ ესპანიად, და ცოცხალი კი არ წავალა!»

ი ნ გ ლ ი ა

ერთს ინგლისის ქალაქში (უარვიკშირის მხარაში) მარტის 17 (29) ყოფილა მიტინგი იმ სოფელელ მუშებისა, რომელნიც მეურნეობას აღვანან. ამ მიტინგის პრუზიდენტათ მუშებს ამოუჩრევიათ გამოჩენილი მუშა რესპუბლიკელი ობერონ გერბერტი, რომლის წინადადებითაც ამ სოფლის მუშებს გადაუწყვეტიათ, ისეთივე კავშირი შეეადგინოთ, როგორც ქალაქის მუშებს (ხალხთაშორის მუშების საზოგადოების) აქვს შედგენილიო.

მკითხვების კეძება

ამ წლის იანვრის 14 დღესა, როდესაც მე შინ არ განლდით, ავთ გამხდომოდა ცხრა თვის ყმაწვილი ასე, რომ სრულებით გრძობა დაეკარგნა, მასთან მოძრაობა და სუნთქვა სრულებით აღარ უჩანდა. ეს რომ დედაჩემს უნახავს, საშინლათ შეშინებია, ყმაწვილი უპატრონობით და უზარებლად არ მომიკედეს; ამის მეტი ვეღარა მოუგონია რა, ყმაწვილისთვის უსხამს წყალი და უგლეჯია თმა

«ს ც ე ნ ა ს ა პ ა ტ ი მ რ ო შ ი.» როგორც ნიქიერი და დახელოვნებული მხატვარი ერთი-ორი კარანდაშის ვასით გამოჩნატეს ხოლომე რომლისაზე აღამიანისა ანუ ბუნების სურათის სახეს, ისე ამ სცენაშიაც რამდენიმე კალმის ვასით გამოხატულია სხვა და სხვა ჩვენში მცხოვრები ხალხების ნაციონალური ხასიათი, ამითი გონების გამჭირაობა, ჩვეულება, ზნე, ცრუ-მორწმუნება და სხვა თვისებები. სცენა წარმოადგენს საპატოროს, სადაც სხვა და სხვა ჩვენური ხალხების წარმომადგენელი (ქართლელი, იმერელი, ოსი, რაჭველი, სომეხი, მეგრელი, გურული და ურია) არიან დამწყველური. ამ სატუსალაში შედის ადოკატები, რომელიც აგრეთვე ნამდვილი ჩვენი ადოკატის ტიპია, და გამოჰკითხავს თვითფულს ტუსალს—თუ რა დანაშაულობისთვის არის დაპყრილი. ამათ პასუხში ნათლათ ისახება ამ ხალხების ნაციონალური ხასიათი: ქ ა რ თ ლ ე ლ ი ს «გლახა-ქრიაშვილობა» დასიფიცებ, ი მ ე რ ლ ი ს ცრუმორწმუნება, ო ს ი ს შე-

ხედულობა კაცის სიცოცხლეზე და მარჯვე ბიჭობაზე, რ ა ჯ ე ე ლ ი ს ცოტა არ იყოს ქუთის-სიმძიმე, გულმარტიობა (нашоем) და პატიოსნება, ს ო მ ე ნ ი ს ფულის სიყვარული და ამ სიყვარულისათვის ხანდისხან მრულე საქმეების ჩადენა, მ ე გ რ ე ლ ი ს ქურდობა, გ უ რ უ ლ ი ს—სიფიცები, სიამაყე და თავმომწონეობა და უ რ ი ი ს მატყუარობა. მაგრამ ამ ხმელი სიტყვებით ვერ გადავსცემ მკითხველს ამ «სცენის» სიმშვენიერეს და ამიტომ ორ პატარა ადგილს მოვიყვან იმათ-თვინ, ვისაც თვითონ სცენა არ წაუყითხავს; ადოკატები. აა ასლა შენ მოჰყევი (მთუბუნ-დება მესამე.) ო ს ი შე, სენი ტალიშე, ო ს ი ვალ კუდადოკადი. მე, სენი ტალიშე, ერთი ბაწი მოკვდი, ძალიან ვა ბაწი. ადოკატები. რა? რა დანაშაული ჰქონდა? ო ს ი. რა დანაშაული ჰქონდა, სენი ტალიშე, ისე მოკვდი, ტყეფა. სე, რად, რომ სოფს მოდი-ოდა და ძალიან ვაი ნისხინ ამოხადებო იყო; უ-ნისხე ე ჩუმი სისხინ; ხა წიბა ჰქონი. ძალიან, პატრონო, ე ჩუმი პატრონო სისხინა ნისხინ უყვარს: ბუწი არ ადიდდა, მანსხე მოკვდას...

ადოკ. მაგ ერთის მეტი ხამ არაინ მოგე-ღვს? ო ს ი. რას ბძანებ, პატრონო, დამდენსა სსკუ-მაგ ხენი ტალიშე წაღეს... ო ს ბუკვი ვაი ბიჭობა ჰქონი! ბუკვი მოკვდას თვია... ახლა წაიკითხეთ მეორე სცენა სომეხთან: ადოკ. შენ რატოას ხარ დეკრილი? სომეხი. ზუგტო, კინაზხანს სულ ზუგტო! სხვილ-სხვილი ასაგნადი წარიღვსე ამქალაქი გქონი და მითხრეს ყაღაბა! ვაჯ, კინაზხანს, მე რა ვინდოდი, თუ ყაღაბა იყო, მე ხომ არ მოკვდას! მე დეკრილია-ზოლოფლიამ რა ვინდოდი, რომ გამეკეთებინა! ადოკ. ადოკატები გუჟს? სომეხი. გასლაგათ, კინაზხ. ადოკ. ვინ არის, კარგი? სომეხი. ძალიან, კინაზხანს მკემ: როგორც უნდა, კინაზხანს ისე ვინაზხანს. ისე ჰუკუკუკას, როგორც სულუღმა! მე სხვა ადოკატები არ მინდა. ადოკ. სდა გუჟს ევ ადოკატები? ვინ არის? სომეხი. აი, აქ არის, კინაზხანს (გობუკადი გუჟს სეს.) აი, კინაზხ, სწორი ადოკატები! არაინს ეგარანს კია, რომ ეს ადგილები საუკეთესო ადგილები იყოს «სცენაში.» არა; თაილამ ბოლომდე წაიკითხეთ და დარწმუნ-დებით, რომ ეს «სცენა» ნამდვილი და ხელოვნ-ური კალმით დახატული სურათია ჩვენი

და ყურები, მაგრამ მანც ვერ შეუძლებია ამ წივილ-კვილში მოგროვილან დედაკაცე-ბი; და ზოგს უთქვამს ანთება მოსვლიაო და ზოგს, უფრო მამეკებულს, ბნედა მოსვ-ლიაო. უსწავლებიათ, კუკიის ხილთან ერთი დედაკაცი სდგას, რომელიც მაგისტანა ავათ-ყოფობას კარვათ არჩენსო.

როგორც მოგვხსენებთ დედაკაცისაგან, ფაცხა-ფუტხით გაქრილა მკითხვე ოსანასთან და შეუჩილია ყმაწვილის ავათყოფობა: თუ რამ იცი, გვიშველეო. ოსანას გადმოუღია რალაც დეტარი და თაინებურათ უტუტუნია რაღებიც. ამის შემდეგ უთქვამს: აჰ, რა მალხაზი ყმაწვილი ყოფილაო, ეს ბაევი სხვაგანა გყოლიათ ლა-მე და წამოყვანის დროს აე ქარს დაუქ-რავს წინიდანაო... უკეთუ ზურგიდან ჰქონ-დეს, მე იმის მორჩენას ცელარ შევიძლებ-დიო; ფიქრი ნუ გაქვს, ორ კვირას განათა-ვისუფლებ იმ სენიდანაო.

დედაჩემს სიხარულით შინ მოუყვანია ეს დედაკაცი და უჩვენებია ყმაწვილი; ამ ფილდს თავი გადუგდია და გადმოუგდია: —ოჰ! ოჰ, რა ძალიან მოსვლია! აფსუს ყმაწვილო, უღ-რობოთ წამხდარხარ! მე თუ ამას მალე არ უწამლე, გაუცხოვლებ და დიდობამდინ შეჰყვებო. ეხლა მამეცი სამი მანეთი და ერთი უნიშნო ქათამი; სამი მანეთის მუშკი უნდა ვიყილო, ქათმის სისხლში უნდა გაველესო, შე-ულოცო და ქალაღწედ ისე დაწერო, რომ ყმაწვილს ასე ხოლმეო.

დედაჩემს სამი მანეთი და დედალი სიხა-რულით მიუცია. საღამოს ამ დედაკაცს ერ-თი წიგნი ილღიაში ამოეწარა და ისე მო-სულიყო ჩვენსა. ამ დროს მეც მიველი შინ და დედაჩემსაც შემატყობინა ეს ამბავი.

ოსანამ რომ დამინახა, როგორღაც არ ეკაზნიკა. მე ამ დედაკაცს კარგა ხანი უტყე-როდი ისე, როგორათაც ფილდს და მატყუ-არს. რა ევლარ მოვითმინე, ხმა დაბლათ უთხარი: ყველა კარგი, ფული-ფული იყო, მაგრამ დედალი რალასათვის გინდოდა, მეთ-ქი. ამის პასუხი ეს მიხბრა: «იცი, შეილო! ფულისა მუშკი უნდა ვიყილო, ქათმის სისხ-ლში უნდა გაურიო და ისე უნდა დავწე-რო; იმ დაწერილებიდან ზოგი უნდა ასე-თო, ზოგი ზედ უნდა დაკვროთო, და ერთი კი ჯვარედინ გზაში ჩაფლათო, —რომ ავი მა-ნე ვანზარდეს სამარადოთო; —ამასთანავე აი, ეს არაბული წიგნი იმიტომ მოვიტანე, რომ ამითი შეულოცო, გადუაროს ავმა ქარმა და მიეცეს მშვიდი ძილიო!»

მართლაც იმან გადაშალა მოტანილი წიგ-ნი და დაიწყო რალაც ბურღლუნი, მანამ ბურ-ღლუნს გაათავებდა, მომდიოდა ჯვარი, რომ

ცხოვრებისა. ერთი სიტყვით, ჩვენი აზრით, ამ უკანასკნელ წელიწადებში, ერთ-ორ ლიტერატურულ თხზულებას გარდა, ამისთანა არაფერი არ გამოსულა ქათულს ენაზე.

ს. მ.

მწითობს.

ერთმა საფრანგეთის კრიტიკოსმა სთქვა ოქტაც ფელიეს ერთს პასკვილზე, რომ ამ პასკვილის განხილვა კრიტიკის საქე კი არ არის, საქმე არისო. სწორეთ ესე ითქმის იმ სტატიაზე, რომელიც ან. ფურცელმა გვიტანა ჩვენ. «დროებისა» და «კრებულის» რედაქციებს. მართლაც, ეს სტა-ტია ისეთის თვისებისაა, ანტორის ისე დაუიწე-ნია ყოველი ლიტერატურული წესი და ჩვე-ულება, რომ, ჩვენი თავისა და ლიტერატურის ღირსების დაუმცირებლათ, იმაზე პასუ-ხის-გება არ შეიძლება.

ასე თვალ და თვალ მატყუებდა; მაგრამ რა გაეწყობოდა: დედა-კაცების ხელში ყოფნა ძნელია. წიგნს ჩაებნე; ვნახე, რომ ნამდვილი თათრული დაბეჭდილი წიგნი იყო, და არა არაბული და ამასთანავე ბუტბუტებდა ქართულათ. გავიქინე თავი და წავიბურტყუნე: «რა დროების დედაკაცი რა დროებაში მყოფს გვატყუებს და!»

ოსანამ შემატყუა, რომ მისხანის სახით დაუხვდი და ექვეყულათ უყურებდი იმის ექიმობას. იმან მოინდომა ჩემი მოსყიდვა მუსაფითა და რაღაც არაბულს ისტორიას მომიყვა. სხვათა შორის სთქვა ვითომერთ დიდ კაცს უკითხებინებია იმისთვის და იმას ეთქვას, რომ გამომარის ციხეში ხაზინა მარხაო. მაგრამ ჩემს მეტს იმის ამოღება არავის შეეძლება, რაკი სახელმწიფო საქმეაო. თუ არა გვერათ, მამეცით ყაზახები, წავალ და რომ ამოვიღო, მაშინ რისაც ღირსი ვიყო, ისე წარმადგინებო. ოსანას ღაპარაკით, ვითომც იმ კაცს ამისათვის ყაზახები გაუტანებია და მათთან ერთი ჩინოვნიკი. რა გამომარის ციხეს მიახლოებულან, ოსანა ჩამომხატრა, მაშინათვე თავის ლოცვის წიგნი გაუშლია და დაუწყია შელოცვა, რომ ავი მანე იმ ხაზინას განშორებოდა და შესძლებოდა იმის ამოღება. ნახევარ საათის შემდეგ, ერთი მომსხრო მსურავი გამოსრიალებულა და ამ დედაკაცს ზედ კისერზედ შემოხვეცია. ეს მსურავიც ლოცვით ჩამოსულა, ასე რომ არავისთვის არა უფინა რა და შემძერალა ყორეში. ოსანას დაუკვირვებია ბარი იმ ადგილას, ამოუთხერვინებია და ამოულიათ სხვა და სხვა ნივთები. ეს ნივთები მოუტანიათ ქალაქში, დედაკაციც გადაუღებინებიათ და წარუღებინიათ მთავრობასთან და მოუხსენებიათ: ამ ნივთების მპოველი ეს დედაკაცი გახლავითა!

ამ პოვნის შემდეგ, თერთმეტს წელიწადს გაუყლია და ოსანას არავითარი პასუხი არ გაუგია მთავრობისაგან. ამხელდ უჩივლია. და მთავრობამ ვითომ 25 მანეთი დაუნიშნა იმას პენცია; ამას არ დაჯერებულა და მეორეთ რომ უჩივლია, ვითომც მაშინ მთავრობას ეთქვას: აქამდინ დავიფიქცი, მაგრამ არა უშავსრა, შენთვის უფრო კარგიაო, სამას თუმანს ერთად მიიღებო.—მაგრამ ამ სამას თუმანსაც არ დაჯერებულა: მე ფული არ მიწადაო, გთხოვთ რისაც ღირსი ვიყო, იმითი დამაჯილდოებო, რაკი მე ესეთი ნიჭი მაქვს. ჩემს ნიჭიერებას სხვანაირი ჯილდოც უნდაო, ანუ ჩინიო.

ამისპასუხად მთავრობას ვითომც უთქვამს: შენ ხომ კაცი არა ხარ, რომ ჩინი მოგცეთო; და აი, რაკი დედაკაცი ხარ, ამ მედლის მეტი არ შეიძლებაო, ეს არის შენი ხარისხიო! ეხლა გასინჯეთ ამის სიმართლე: სამასი თუმანი არ გამოაურობებია, და მედლია კი სინარყოლით მიიღებია?

ამ დედაკაცის ვადის გასვლამდინ, ჩვენი ქათმის სისხლით ნაწერი ქალღვრები ალბეს და ასეც ყმაწვილს. ბოლოს ვნახე, რომ ვადა გავიდა და ყმაწვილი მიინც არ მოარჩა; არა თუ მოარჩა, არამედ სატყვიარამ მოუმატა; ასე რომ წოვნის დროს, რძე ყელზედ ადგებოდა, ვეღარა ყლაპადა, და ამითი გული უწუხებოდა. ერთხელ ყმაწვილი ავიყვანე ხელში და ვნახე, რომ ყელი გასიყვანოდა, და მასთან ალკატი გასინჯოდა სასახედ. დაუძახე დედაჩემს, რომელმანც ჩასტაკა სასახე ხელი, გამოაუროს ის მუწუცი, და ორი დღის შემდეგ ყმაწვილი სრულიად მოარჩა.

შემდეგ კიდევ მოსულიყო ეს მკითხავი და ეთქვა ჩვენებისთვის: ყმაწვილი თუ არ მოარჩენილა, ცხრა მანეთი კიდევ მომეცითო, ჩლაში ჩაუკვლებია, ექვსი წლის ქალიც ჩლაში

ჩამაყოლებო, რომ წყალში რაც გამოჩნდეს, იმან მიტხრას და ისე უწამლოო. ამ სიტყვაზედ დედაჩემს დაუტანებია, და უთქვამს: როგორც თათრული წიგნი ყმაწვილი მიმირჩინე, ისეც ჩლაში ჩაუკვლით მოარჩინე; უმჯობესია მალე წახვიდე აქედამაო.

ახლა წარმოიდგინეთ, თავის ფილილობით რამდენს სხვას მოატყუებდა ეს დედაკაცი, რამდენს ღარიბსა და ღატაკს გამოსატყუებდა უკანასკნელ კაცებს და მოარჩენის ნაცვლით რამდენ ავათყოფს შევ დღის დაუყენებდა!... ამისთანები სხვაც რამდენია ჩვენს ქალაქში? სოფლებში ხომ იმათგან ხალხს შეგლა არა აქვს...

გ. ბერძენიანი.

თფილისი, 1872 წ. მარტის 13.

ზღაპრები *

იყო და არა იყო რა, ერთს ქვეყანაში იყო ერთი კაცი, გამხდარი, ჭკვი, გულ-ფიცისი. დიერთმა კარგს საქმეებში არ მისცა იმას ჭკუა. ცუდ საქმეებში კი სხვებზე იყო უმჯობესი. ამ კაცს სიძლიერე მღიჯე უყარდა და ამიტომ უკველი ღირსი-ძიებით ცდილობდა გაიმდიერებინა. ერთხელ მოიგანა ჩვენს ბრძანებას ოხსი. შეუარა მამასხალისები და კაი ოჯახის შვილები მთელი თავის ქვეყნისა. რაღაცა უყვარდა ამ ბრძანების ეშინოდა, იმის სეღქმე იყენებ, იმიტომ ვინც შეეძლო თუ არა, ანუ-ქეს, უთავსებს იმას საქონელი, სოგამა კაი მოხერხობი, სოგამა კაი ფურები, სოგამა კაი სეკები და სხვ. და სხვ. გავარდა იმ ქვეყანაში სმა ამსევედ, თუ როგორც ოსტატობს ბრძინი. ეს სმები მივიდნენ ჩვენ ბრძანების. იმან იფიქრა, გადიებენ ამ უმჯობესთ საქმეების ღელსა და ცუდით მომიგა საქმეო, და რაც მას საქონელი ანუქეს, იმ წელიწადს არ შეკრიფა. როდესაც სმები მიწოდნენ, ორი სმა წელიწადი გავიდა ოხსს შემდეგ, მაშინ მოუსვა სელი და მოკრიფა, ვინც რა ანუქეს ბრძინს ოხსში, და საქონელი გავსავსა სხვა ქვეყანაში, სადაც ბრძინს მამულები ჭქონდა და სინდაბებიც ჭქუნდა...

ჭირი იქ დაჯავდე, ღსინი აქ მოვიტანე.

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი სულიერი მამა. სტოპრებდა ჩვენი სულიერი მამა სოფლათ. როგორც ვეუდამ იცის, სოფელი სდასი ძლიან მიმყოლია მკითხავებისა. ასეთი ქრისტიანობიერი სეულის წინააღმდეგობა სულიერს მამას არ მოეწონა და დაუწყო ხალხს ქადაგება, თუ ვინც მკითხავებს გაუგებებს, ის ქრისტიანე აღარ არის, ის ოჯახს უჯერსა და უმჯობეს კერძიაო, მაგრამ სოფელს უკველი თავისნი ჩვეულებას თავი არ დაანებებს, და ვეუდა გაჭირების დროს ისეც მკითხავებისგან ირისებს. ჩვენს სულიერს მამამ ვერ სოფელს უკველი თავი მიანება, აღარ შეწყუდა ისეთი ქადაგებით. მეუ, როდესაც შეილება გაუხრდა, ჭირი და ვაგას მადღა კარსედ, იმან თითონ გავსავსა გეტი მკითხავთან. ჩვენ სულიერს მამას უხრდად ქადაგებდ და ვაუბრე. ქადაგებდა, ვაუბრე კი არ რჩებოდნენ, ისინცებოდნენ. ვერაფრით ვერა უშეკლა რა სულიერს მამამ თავის თავს; ადგა და აკითხვისა მკითხავს. მკითხავს ვთხროს, რომ შენ ვაუბრელებს უმჯობეს ებრძებიან და სოც კენო; თუ გინდა, რომ ვაუბრელები შეგჩქეს, ქადაგებ ხარევი ვაუბრითა...» სულიერს მამამ ადასრულა ნება მკითხავისა...და თავის ქადაგებით სდაცვა...

(* თუ მართალია ის ახრი, რომ ასეადაცა ყმაწვილია და გაუხრდად სხლს ერთმანეთს ეკანსო, მაშინ უკველია, ჩვენს სასოჯადოებს ზღაპრები უნდა მოსწონდეს. ამ იმედით, ვეუდავთ პირველათ ამ ორ ზღაპრსა და შემდეგ სხვაც კენდებით არ მოვაკლოთ ჩვენ მკითხველებს ამგვარი ასეადაცა ჭკვის შესაფერი სსწადო...

მოელა სოფელს იცის ეს, და სდაც დაინახევენ ქადაგებას, თავს დაკანკურებენ და იტყვიან:—ბუნე, უწინ ძლიან გვიჭარბებოდა, მკითხავებს სე გაუგებებო, თითონ კი ესლა მკითხავებს უგებებს?...
ჭირი იქ დაჯავდე, ღსინი აქ მოვიტანე.

სამი გაში მოვიტანე. ერთი მე, მკითხველო, ამისათვის რომ ეს ზღაპრები დაწერე; მეორე მე, ამისთვის რომ ღამისათ უფრო დაუღვე ჩემს ზღაპრებს. მესამე ვილან? მესამე ნამდვილს სულით და გულით ადამიანს... ვამბე! მესამე ვამდს ზღაპრის არვის გამოუხნდა... გასჭერ შუაზედ, ეგრე ჩვენ შეგვამთ...
ბიძა ნინია.

ნარკვი

ერთს ინგლისის ქალაქში ცხოვრებს ერთი კაცი, სახელით ვინ რაზბურა, რომელიც 1769 წელს დაბადებულა; მამასდაც ახლა 103 წლია უოფლია. ამ მოხერხებულ კაცს უოლია 22 შვილი, რომელთაგან ამ ყმადა არცერთი არ არის თურმე ცოცხალი; უყანსხელი შვილი მარჯნს მომკვდარა—81 წლისა. მოხერხებულს თუ ქადაგებო და თუ სსვა რამეები დააქვს თურმე ქუხა-ქუხა, ჭვიდის და ასდაც ამით ირჩენს თავს.

ერთს ფრანგულ ქუჩაში დაბეჭდილია ერთი ექიმის გამოკვლევა, რომელიც სტატისტიკური ციფრებით ამტკიცებს, რომ ომიანობის დროს და იმის შემდეგ სოფრანგეთის საჯანთყოფიერებაში ჭკუა-შეშლილების რიცხვმა იატეა. ამ ექიმის სიტყვით, ახლს მარჯნის ის არის, რომ სს-მობლოს უბედურებამ, როგორიყოცა და სს-ო-გადა სსქეების დასადარებამ ბევრს აურნა ჭკუა-ტანება და იმეჭიდა იმათ ტვინსედა.

ერთს რუსულს ცხოვეთში დაბეჭდილია ერთ სხობულ ქედროსაზედ მოთხრობა: ვლადიმირის გუბერნიის ერთ ქალაქში ცხოვრებს ჩინოვნიკი ბ. ეს ჩინოვნიკი გართულია ხოლმე თავის სამსახერთ და ცოლი კი ოჯახს უვლის. ამ კაცს უთომა ჭქონდა ორი კანკერტი ფულიები; ერთში 575 მანეთი, რომელსედაც ექვსა სსსემწიფო ფულიები მეორე კანკერტში იყო 83 მანეთი და სედაცქვრა «სსსარეო ფულიები». მამსან მისიში ბის ცოლს ფულიები დასჭირდა; ხსა უთომა, რომ 83 მანეთი აღარ არის; სსსემწიფო ფული კი სელ-უსლებული იყო. გაუკვირდათ ამნაირი ასობული ქვეყნურ-დისა, მაგრამ მისდომით კი ვერ მისკდნენ—ვის წაქლო ის ფული. ნოემბრის 23-ს ბ-ნი შედის კახინეთში, სედას თავის სტოლზედ 83 მანეთს შესეუვლს უბრალა ქადაგებში, შემდეგ სედაწარ-წერთ:

«თქვენო მალე კითხვობილდება! მაქვს ზატოვი დაგებრუთ თქვენი ფული 83 მანეთი სრულიათ. ბრალეული ვარ, რომ გაჭირება მადგა და სსვის-განაც სესნი ვერ შექმელე (ვინ ენდობა ჩვენისთანა სსწკად კაცს) და თქვენ დაუგობსვათ წავიდე თქვენი ფულიები. ნურავის სე დაბრალებო. მე შე-მოკვლე თქვენ ოთახში მარტოც, როდესაც ქადაგატინი შირდასანილი დიდხანს იყდა სარკის წინ და გოგოც იმას თავზე ადგა. გაგლე წვერ მო-გრესილ ღუსმით სტოლის უთი, ამოვიღე ფულიები, და გაჭირებამ; მაგრამ დერეფანში დამრხა, დავ-სინს ქვეშ, ტეგებში შესეუვლი ჩემი სსსედასნო იარადი. ორი კვირა ვუშობიდი, არავინ შემიტოვს, თორემ დავიღებე მუთქი. ორი კვირის შემდეგ მოკვლე, განსე ჩემი იარადი იმავე ადგას იყო და ჩუმათ წავიდე. თქვენ ოჯახში, როგორც სსხანს, ძრიელ თავ-დაუდევრობა არის, ეგრე არ ვარც უყანვე მომაქვს თქვენი 83 მან.

თქვენი უმობილესი მონა (სელის მოწერის მაგიერათ ორი უჯარია დასმული) ვინ იყო ქეჭრი, დედაც არავის იცანს.

გელსინგტორის (ფინლანდიის) უნივერსიტეტის ედიკურ ფოკულტეტში, როგორც მკითხველს იცის, ქადაგებდა იტყუნ. ამ უნივერსიტეტის რექტორი უფ. ლინდელეტი აცხადებს ახლა, 1) რომ ღქმელების სმინისათვის ჩვენს უნივერსიტეტში ქადაგებს ფასს არ კანდეკებო; მსოფლდ თუ სი-მიის ღამსრატორიში და ანატომიის თეატრში უონდომენ მუშობას, მშინ გდასდებთ ცოტა-ოაენიო; 2) ღქმეებს ჭკითხვობენ შეადურ ენს-სე; 3) ქადაგა, რომელიც გელსინგტორის უნი-ვერსიტეტში შექვლას მონადომენს, უნდა წარმო-ადგინოს თავის ყოფაქტევის და სსწავლის მოწო-ბა; ეგ სემინის ატეტრტი ან მოწიშობა სსწირო არ არის; 4) ვინც უნივერსიტეტში ვურსის მსრუელე-ბის შემდეგ, ეგ სემინის დაჭერასა და ექიმობის დამ-ლომის მადებას მონადომენს, იმს ცალკე ქადაგ-დი უნდა შეიიტანოს.

აქვე უნდა დაუმატოთ, რომ ამ უყანსხელ მუხლს აქვს ძალიან გრეივე იმ ქადაგებისთვის, რომელიც უნდა შეეუბნოს უნივერსიტეტში გათა-პებენ სსწავლას; ვ. ი. თუ რუსის ქადაგ, რომელსაც რომელიც უნდა შეეუბნოს უნივერსიტეტში მიუღას დაზლომი, ქსურს, რომ ამ დაზლომით რე-სეთომაც ისარგებლოს, მაშინ იმან თხოვს უნდა მისცეს და სელ-ასდაც ეგ სემინის უნდა დაიჭიროს.

სომიამ გვეყენს, რომ იქაური ორი მცხოვრებელი რადაცასთვის წანსუბეულებან ერთმანეთში და ვა-რის ამოხყურელთ თეთრული ამთგანი კვირისა თითო სელსწერ ცაყეთივით (?) სცემსო, რომელიც ღასათთანთ ავგობენ ერთმანეთსო. ამ ჩვენი ადგილობრივი გასეთების გამოხვლას, ამბობს ჩვენი კორკუსზონდენტი, სოგეოტობი უფრო მომეტე-ბულის ინტერესით მოელან, ვიდრე თქვენა «დრეების» მოხვლასო. ამ უყანსხელ დროს აქა-ურს რედაქტორებს ისეთის სინხროთ მიჭყუთ სსქე, რომ, ვკონებ, ამათი ბასია ბოლოს სსსა-მართლოს გასრეველათ შეიწუხებო!»

«კრებულის» რედაქციიდან

ვისაც მარჯან ხელი მოუწერია «კრებულს: სე», იმათ დანარჩენი შვილი წიგნი ამ წელს გაგვხანებოთ. ხოლო ახალი ხელის მოწერა მხოლოდ ამ ნახე ვარი წლის «კრებულის» მამავალს ექვს წიგნ წიგნ მიიღება გ. წერეთლის და ამხ. (ღუბელირის) სტამბაში სერგიევის ქუჩაზე, ხატისოვის სახლში.

ქალაქს გართ ხელის-მომწერთა შეუძლი-ანთ ამ ადრესით დაიბარონ: *Въ Тифлисѣ. Въ конторѣ редакцїи журнала «СБОРНИКЪ» («კრებული»).* при Типографїи Г. Церетели и н. (ხვთეი დუბელირა).

სელ-მონსწერი ფასი «კრებულსე»
ამ ნახე ვარი წელს არის
სამი მანეთი

განცხადება

მ. ი. ე. ს. ს. ა. გ. ე. ბ. ე. ლ.
წიგნი დაიბეჭდა ამ დღეებში, ქარ-თულ-ფრანკულული «ლოკიკონი» ფრანკულული სიტყვები ქართულის ასო-ებით შედგენილი ივანე ანდრიასე-როტინიანისაგან და ისეიღება თფი-ლისის კნიფი-მალაზიებში, და ივანო-ვის ბიბლიოტეკაში ფასი 30 კობ. მიღველი ათის წიგნისა ერთთ სარ-გებლობს თითოზედ ათს პროცენტსა.